

І. А. САХНЕВИЧ

КРИТИЧНИЙ АНАЛІЗ МЕДІАТЕКСТІВ ФАХОВОГО СПРЯМУВАННЯ ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ МЕДІАКОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ВТНЗ

У статті описано основні види аналізу медіатекстів фахового спрямування з метою формування медіакомпетентності майбутніх фахівців технічних спеціальностей.

Ключові слова: медіаосвіта, медіакомпетентність, медіатексти, медіазасоби.

І. А. САХНЕВИЧ

КРИТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ МЕДИАТЕКСТОВ СПЕЦИАЛЬНОЙ НАПРАВЛЕННОСТИ КАК НЕОБХОДИМАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ ФОРМИРОВАНИЯ МЕДИАКОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ ВТУЗ

В статье описаны основные виды анализа медиатекстов специальной направленности с целью формирования медиакомпетентности будущих специалистов технической сферы.

Ключевые слова: медиаобразование, медиакомпетентность, медиатексты, медиасредства.

І. А. SAKHNEVYCH

THE CRITICAL ANALYSIS OF PROFESSIONAL MEDIA TEXTS AS A COMPONENT OF MEDIA COMPETENCE DEVELOPMENT OF FUTURE PROFESSIONALS OF HIGHER TECHNICAL SCHOOLS

The article describes the basic types of media text analyses with the aim to form the media literacy of the future specialists in the technical sphere.

Keywords: media education, media literacy, media texts, media means.

Сьогодні тривають активні пошуки нових педагогічних технологій для підготовки майбутніх фахівців ВТНЗ, зорієнтованих на формування особистості, розвиток творчості й самостійності. Мова йде про розробку нових концепцій навчання, спрямованих на особистісно орієнтований розвиток майбутнього інженера, формування його як творця, здатного не лише самостійно здобувати знання, а й реалізувати їх відповідно до вимог сьогодення. Важлива роль у цьому процесі належить медіаосвіті студентів як складовій їх професійної підготовки. Саме тому **метою статті** є формування медіакомпетентності (як необхідної складової медіаосвіти) у майбутніх фахівців технічних спеціальностей шляхом упровадження медіаосвітніх засобів і технологій у професійну підготовку. *Завдання* полягають у визначенні основного алгоритму аналізу професійно спрямованих медіатекстів з метою формування критичного мислення як основи медіакомпетентності; розробці практичних творчих завдань, які сприятимуть розвитку критичного мислення.

Аналіз наукових джерел показав, що проблемі впровадження медіаосвіти у національній школі приділяють увагу такі українські науковці, як Г. Онкович, Б. Потятинник, І. Чемерис, Л. Найдьонова, Н. Войтко, російські дослідники О. Федоров, А. Новікова, Ю. Усов, А. Шариков, Л. Зазнобіна, О. Баранов, С. Пензин, Л. Усенко, американські медіапедагоги Ч. Ворсноп, Дж. Панженте та ін. Оприлюднено національну Концепцію впровадження медіаосвіти в Україні, розроблену Національною академією педагогічних наук України, що свідчить про беззаперечну важливість медіакультури молоді для сучасного українського суспільства в умовах світової глобалізації та інформатизації [1]. Концепція враховує світовий досвід становлення розвитку медіаосвіти й водночас – стан медіакультури молоді України. Згідно з Концепцією, протягом 2010–2013 рр. в Україні передбачено проведення експериментального етапу реалізації Концепції, одним із основних елементів якого є впровадження медіаосвіти на всіх ступенях шкільного навчання, у тому числі у вищих навчальних закладах.

На підставі узагальнення теоретичних напрацювань Ю. Казакова [2], Н. Леготіної [3], О. Мурюкіної [4; 5], О. Федорова [6; 7; 8; 9] та інших відомих медіадослідників пропонуємо такий основний алгоритм аналізу медіатекстів:

етап створення мотивації до розгляду медіатексту: передбачає аргументований виклад основних мотивів контакту з медіатекстом у рамках навчальних елементів дисципліни та окремого заняття;

етап безпосереднього представлення медіатексту у вигляді його озвучення викладачем або самостійного опрацювання (читання) студентами. На цьому ж етапі учасники педагогічного процесу (студенти і викладач) беруть участь у визначенні основних проблемних питань і ситуацій згідно з контекстом медіатексту, практикуючи коментоване читання;

етап критичного аналізу медіатексту згідно з визначеною метою заняття та поставленими завданнями.

Наведемо деякі приклади творчих завдань, які сприяють розвитку критичного мислення. Зазначимо, що студентам запропоновано роботу з фаховими друкованими та Інтернет-виданнями газет і журналами освітнього характеру.

1. Контент-аналіз. Оскільки метою цього виду аналізу може бути визначення відповідності змісту і внутрішньої структури концептуальній моделі і формату певних засобів мас-медіа, перед студентами можуть бути поставлені такі завдання:

Завдання 1. Проаналізувати останні випуски фахової газети або газети, яка видається ВТНЗ, використавши такі запитання:

Новини охоплюють тільки життя студентів закладу чи є новини й на іншу тематику (наприклад, про нафтовидобувну галузь, історичні довідки тощо)?

Новини в газеті можна назвати «свіжими»? Аргументуйте відповідь.

Чи можна використовувати видання для розваги (наприклад, у вільний час розгадати кросворд, почитати художні чи гумористичні твори тощо)?

Чи є у виданні рекламні оголошення? Які теми вони охоплюють? Чи можна знайти необхідну інформацію в такій рекламі?

Чи можна це видання використовувати з навчальною метою, наприклад, для підготовки реферату з відповідної технічної галузі, з іншої тематики (з історії, правознавства, української мови тощо)?

Завдання 2. Проаналізувати, які видання (Інтернет чи друковані) нині є найбільш популярними серед студентів технічних спеціальностей. У яких виданнях (професійних, тематичних чи «жовтій пресі») фотомонтаж трапляється найчастіше? З чим це пов'язано?

2. Іконографічний та семіотичний види аналізу пов'язані з декодуванням або розшифровуванням аудіовізуальних образів, тому для аналізу медіатекстів у цьому ракурсі можна запропонувати студентам такі завдання, які визначають мову медіа, наприклад:

Завдання 1. Спробувати визначити, де на поданих зображеннях справжнє фото, а де – фотомонтаж?

Завдання 2. Визначити, яку інформацію можна «прочитати» на рекламних зображеннях логотипів певних компаній?

Завдання 3. Проаналізувати, чи можна довіряти рекламному оголошенню про робочі вакансії, якщо воно представлене тільки у вигляді одного фотографічного зображення?

3. Ідеологічний та філософський аналіз медіатекстів ґрунтуються на припущенні, що засоби медіа здатні впливати на суспільну думку, у тому числі і в інтересах тієї чи іншої політичної партії, організації, суспільної думки тощо. Для визначення такого впливу студентам можна запропонувати такі завдання:

Завдання 1. Дати відповідь на запитання: як часто кореспонденти застосовують фотомонтаж в тематичних виданнях?

Завдання 2. Ознайомитися з новинами у відповідній технічній галузі. Спробувати визначити ступінь довіри джерелу інформації, а також проаналізувати спосіб подачі новин: факт або думка; позитивний або негативний коментар новин з боку авторів; можливі варіанти трактування новин різною аудиторією: студентами, викладачами, політиками, продавцями, безробітними, літніми людьми.

Загалом, аналізуючи розроблені завдання для студентів, не можна провести чітку межу між певним видом критичного аналізу і змістовим наповненням того чи іншого завдання, оскільки одне й те ж завдання можна розглядати крізь призму декількох видів критичного аналізу. Наприклад, відповідь студентів на запитання «У яких виданнях (професійних, тематичних чи «жовтій пресі») фотомонтаж трапляється найчастіше? З чим це пов'язано?» містить як етичний, так і моральний та естетичний аспекти, а завдання визначити ступінь довіри джерелу інформації, а також проаналізувати спосіб подачі новин вимагає, окрім етичного аспекту, розгляду і герменевтичних чинників.

Спектр завдань із залученням фахових художніх та документальних фільмів з навчальною метою в процесі застосування кінотехнологій у професійній підготовці майбутніх фахівців може бути досить широким залежно від технічної галузі. Практичні завдання літературно-аналітичного, творчого характеру можуть бути побудовані із залученням не тільки іконографічного, семіотичного, ідеологічного, філософського, контент-аналізу, а й автобіографічного (особистісного) аналізу та аналізу персонажів медіатексту.

Наведемо приклади. Особливу увагу звертаємо на стиль завдань. Звертання до студентів на «ти» сприяє, на нашу думку, створенню більш дружньої, невимушеної, приятельської атмосфери, коли студент залишається сам-на-сам з навчальними матеріалами в процесі самостійної навчально-пізнавальної діяльності:

Завдання 1. Подивись на постери фільмів. Чи чув ти коли-небудь про ці фільми? Якщо так, то де і коли?

Завдання 2. Чи виникло в тебе бажання після перегляду фільму прочитати ще й роман? Обґрунтуй свою відповідь.

Завдання 3. Деякі дослідники кіномистецтва та психологи вважають, що «темні сили» або «підступні» герої фільму – це своєрідні негативні риси характеру основного героя, яким він протидіє, намагаючись перебудувати себе і позбутися власних вад. Інші фахівці вважають, що негативні герої фільму – це втілення людських страхів, які намагається подолати головний «позитивний» герой. Проаналізуй негативних героїв з фільмів. Які негативні риси характеру вони мають? Які людські страхи втілюють? Як ти вважаєш, чого бояться сучасні молоді люди? Чи мають якісь страхи фахівці технічної галузі? А чого боїшся ти?

Завдання 4. Прочитай відгуки глядачів про фільм в Інтернеті. З якими відгуками ти погоджуєшся? Зверни увагу на мову відгуків. Чи подобається тобі сленгова мова відгуків? Порівняй відгуки молодих глядачів із відгуками дорослих кваліфікованих глядачів. Чи погоджуєшся ти з ними? Якщо так, то чому?

Завдання 7. Спробуй проаналізувати документальні фільми відповідної технічної галузі. Тобі допоможуть такі запитання:

- Які аспекти реального життя були показані у фільмах?
- Яке враження ці аспекти справили на тебе?
- Що нового й цікавого ти дізнався після перегляду фільмів?
- Які засоби використали режисери для того, щоб ти краще зрозумів тематику фільмів?
- Яка думка режисерів про теми, розглянуті у фільмах? Чи погоджуєшся ти з їх думкою?

Практичні завдання, які передбачають роботу з Інтернет-джерелами є найчисленнішими. Така їх популярність пояснюється передусім зростаючим впливом Інтернет в Україні й у світі і, відповідно, великою кількістю проблем, які створюють мережеві засоби навіть освітнього характеру для сучасної молоді. Вважаємо, що маніпулятивний вплив медіа найбільшою мірою виявляється саме в роботі молоді з Інтернет-інформацією. Серед багатьох прикладів – підміна понять реального і віртуального спілкування в соцмережах; відверте спонування до злочинів та пропаганда безкарності на особистих сторінках мережі й у чатах; засилля порнопродукції навіть на освітніх сторінках тематичних сайтів; пропаганда легкого, дешевого способу пасивного навчання за допомогою використання результатів чужої праці у вигляді «скачування» або купівлі рефератів, курсових, дипломних проектів тощо.

Учені переконані, що захоплення соціальними Інтернет-мережами може призвести до деградації особистості, зниження рівня концентрації уваги, втрати багатьох невербальних

навичок, наприклад, під час розмови дивитися в очі. Людина втрачає уявлення про своє місце в суспільстві, у неї зростає песимізм, змінюється соціальна активність, знижується самооцінка, виявляються безкомпромісні судження і соціально агресивна поведінка, а також підвищується інтерес до метафізичних та ірраціональних проблем.

Враховуючи досвід російських і канадських медіапедагогів, пропонуємо цикл таких творчих завдань для розвитку критичного аналізу Інтернет-інформації, які запобігатимуть негативному впливу Інтернет-текстів, створюватимуть у майбутніх фахівців технічних спеціальностей медіаімунітет до шкідливої інформації, навчатимуть протистояти навколишньому агресивному середовищу, формуватимуть уміння розрізняти прямий і прихований зміст мережевої медіаінформації. Серед основних завдань виокремлено такі:

- «deskриптивні» – передбачають переказ медіатекстів, перелік дійових осіб, подій, наукових досягнень тощо;
- «особистісні» – побудовані із застосуванням опису стосунків, емоцій, спогадів на основі поданого медіатексту;
- «аналітичні» – передбачають аналіз структури медіатексту, його мовних особливостей, поглядів;
- «класифікаційні» – визначають місце подій, зображених у медіатексті, в історичному, економічному, науковому контексті;
- «пояснювальні» – формують судження про медіатекст у цілому або про його окремі частини;
- «оцінні» – передбачають формування висновку про позитивні сторони медіатексту на основі певних критеріїв, наприклад, моральних, особистісних, технічних, наукових тощо.

Для прикладу наведемо такі творчі завдання щодо формування навичок критичного аналізу медіатекстів Інтернету:

1. До проблеми обзивань або зневаги до людей в Інтернеті:

Завдання: прочитай відгуки на форумі споживачів тієї чи іншої технічної продукції. Проаналізуй мову споживачів.

2. До проблеми конфіденційності інформації в Інтернеті:

Завдання: спробуй визначити, яка із запропонованої нижче інформації є, на твою думку, конфіденційною?

ідентифікаційний код	мобільний номер телефону
серія і номер паспорта	серія та номер водійських прав
адреса проживання	серія та номер студентського квитка
домашній номер телефону	банківський рахунок
інформація про службу в лавах Збройних сил	номер страхового полісу
адреса Інтернет-скриньки	робочий номер телефону
інформація про купівлю квартири або іншого нерухомого майна	інформація про твою участь у виборах
номер факсу	інформація про отримані книжки в бібліотеці
інформація про твоє притягнення до кримінальної відповідальності	інформація про твоє притягнення до цивільної відповідальності
інформація про купівлю машини	інформація про твій найм на роботу

3. До проблеми ксенофобії в Інтернеті:

Завдання1 Народний депутат України О. Фельдман вважає, що треба «боротися» з певними проявами кіберненависті в Інтернеті. Він пропонує просто модерувати (утримувати інформацію у межах, дозволених законом) та видаляти провокаційний контент (зміст); видаляти профілі кібер-провокаторів; «банити» (тобто тимчасово забороняти відсилати повідомлення в Інтернеті) неадекватних користувачів. Чи погоджуєшся ти з таким вирішенням проблеми? Як, на твою думку, можна вирішити проблему ксенофобії в Україні?

Завдання 2. Перший моніторинг українських сайтів, проведений «Інститутом прав людини і попередження екстремізму та ксенофобії» показав, що понад 60% статей і новин на провідних сайтах містять коментарі з елементами ненависті та заклики до провокацій. Серед них: близько 50% – містять відкриті образи; 19% – культурно-політична ксенофобія; 17% –

провокують національну ворожнечу та принижують національну гідність; 7% – містять ненависть за регіональними та соціальними ознаками; тільки 5% зосереджені на предметі повідомлення.

Поміркуй, як часто тобі доводиться читати на сайтах Інтернету статті з елементами ксенофобії? Чи є серед них галузеві статті?

У результаті виконання зазначених практичних завдань, спрямованих на формування навичок критичного аналізу медіатекстів фахового спрямування у мережових або Інтернет-джерелах, студенти отримують позитивний настрій від ознайомлення з Інтернет-інформацією. У них формуються вміння інтерпретації поданих медіатекстів зі зверненням до власного досвіду та досвіду інших. Вони починають глибше розуміти культурну спадщину країни, її історичні, технічні, наукові цінності, оволодівають тим мінімумом базових медіаосвітніх знань, який необхідний для формування медіакультури особистості. У більш вузькому значенні завдання передбачають тренування пам'яті, розвиток навичок творчості, самостійності, професійне самовдосконалення.

Отже, формування навичок критичного мислення на прикладах фахових медіатекстів у майбутніх фахівців технічних спеціальностей є запорукою створення сприятливого медіаосвітнього середовища, в якому медіаосвіта, а відтак і її основні рівні – медіаграмотність та медіакомпетентність відіграють важливу роль у професійній підготовці майбутніх фахівців технічного профілю.

Результати дослідження можуть бути використані у перспективі для обґрунтування та подальшого ефективного впровадження медіаосвітніх засобів і технологій у вищих технічних навчальних закладах України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні [Електронний ресурс] / Нац. академія пед. наук України. – 2010. – 10 трав. – Режим доступу : <http://osvita.mediasapiens.kiev.ua>. – Назва з екрану.
2. Казаков Ю. М. Педагогічні умови застосування медіаосвіти в процесі професійної підготовки майбутніх учителів : дис... канд. пед. наук : 13.00.04 / Юрій Миколайович Казаков. – Луганськ, 2007. – 240 с.
3. Леготина Н. А. Педагогические условия подготовки студентов университета к реализации медиаобразования в общеобразовательных учреждениях : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Наталия Александровна Леготина. – Курган, 2004. – 172 с.
4. Мурюкина Е. В. Диалоги о киноискусстве: практика студенческого медиаклуба / Е. В. Мурюкина. – Таганрог : Изд. центр ГОУВПО Таганрог. гос. пед. ин-та, 2009. – 208 с.
5. Мурюкина Е. В. Медиаобразование старшеклассников на материале кинопрессы / Е. В. Мурюкина. – Таганрог : Изд-во Кучма, 2006. – 200 с.
6. Федоров А. В. Медиаобразование в ведущих странах Запада / А. В. Федоров, А. А. Новикова. – Таганрог : Изд-во Кучма, 2005. – 270 с.
7. Федоров А. В. Медиаобразование в зарубежных странах / А. В. Федоров. – Таганрог : Изд-во Кучма, 2003. – 238 с.
8. Федоров А. В. Медиаобразование: история, теория и методика / А. В. Федоров. – Ростов н/Дону : ЦВВР, 2001. – 708 с.
9. Федоров А. В. Развитие медиакомпетентности и критического мышления студентов педагогического вуза : монография / А. В. Федоров. – М. : Изд-во МОО ВПП ЮНЕСКО «Информация для всех», 2007. – 616 с.

УДК 070:37+377(075)(477)

В. В. ЮРЖЕНКО

ПРОБЛЕМИ МЕДІАОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ПІДРУЧНИКОТВОРЕННЯ ДЛЯ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Висвітлено метод нейролінгвістичного програмування (НЛП). Проаналізовано можливості реалізації аналогів деяких методів НЛП, зокрема, через ігрову діяльність, у навчальні електронні ресурси системи професійно-технічної освіти (ПТО) України.